

Transkribering Ämbetet #7 Vem blir etablerad på arbetsmarknaden?

Musik

Programledare Hej och välkommen till vårt sjunde avsnittet av Ämbetet - en podd om högre utbildning - signerad Universitetskanslersämbetet, jag heter Urban Göranson. Med mig här i studion finns tre experter från UKÄ:s analysavdelning som ska hjälpa oss med att titta in i en rapport som UKÄ publicerade mitt i julruschen 2023. "Etablering på arbetsmarknaden efter studier i högskolan". Ja, vi frågar oss om det lönar sig att skaffa sig en högre utbildning, och vilka yrkesområden nappar bäst i så fall och inte minst hur kan kunskapen om etableringen på arbetsmarknaden påverka lärosätena?

Så, välkommen Louisa Vogiazides, du är huvudförfattare till den här rapporten.

Tack!

Med oss finns också Anders Viberg som jobbat länge på UKÄ och tidigare även på dåvarande Höskoleverket.

Tack!

Välkommen du också, Annika Pontén. Du är chef på analysavdelningen och har hörts här i Ämbetet några gånger nu.

Tack!

Jag tänkte att jag börjar med att fråga er alla tre, hur ser övergången ut från utbildningen till arbetslivet för högskoleexaminerade? Vad säger du Louisa?

Louisa Vogiazides Man kan säga att den är smidig.

Annika Pontén De allra flesta som tar examen vid svenska högskolor och universitet etablerar sig snabbt på arbetsmarknaden.

Anders Viberg Samtidigt så ser vi att det finns skillnader mellan olika examina och olika inriktningar. Men ett resultat är att yrkesexaminerade har högst andel etablerade.

Programledare I UKÄ:s rapport "Etablering på arbetsmarknaden efter studier i högskolan" så har ni undersökt etableringsgraden bland personer som tagit examen mellan åren 2015/16 till 2019/20. Under de läsåren. Och just etablering, finns det några kriterier för vad man menar med att vara etablerad på arbetsmarknaden?

Louisa Vogiazides Att vara etablerad innebär att man har en god ställning på arbetsmarknaden. För att räknas som etablerad så krävs det att personen uppfyller tre kriterier. Personen ska vara sysselsatt i november under det aktuella uppföljningsåret. Personen ska ha en årlig arbetsinkomst som överstiger ett visst belopp. Och beloppet just deras varje år baserat på den genomsnittliga löneförändringen. Och år 2021 så var beloppet 260 300 kronor. Det tredje kriteriet det är att personen ska inte ha varit arbetslös någon gång under året.

Programledare Det är ju ganska tuffa mått. Är det ett bra mått det här?

Louisa Vogiazides Man kan säga att etableringsmåttet är relativt strikt. Det innebär att personerna är väl förankrade på arbetsmarknaden. Att vara etablerad är alltså inte synonymt med att ha ett jobb. Man ska också ha en viss arbetsinkomst och inte varit arbetslös under året. Men utöver att vara etablerad så skiljer vi mellan tre andra möjliga ställningar på arbetsmarknaden. Man kan ha en osäker ställning, en svag ställning eller man kan stå utanför arbetsmarknaden. Så en osäker ställning det innebär att personen har en relativt låg arbetsinkomst eller att personen är arbetslös under en del av året. En svag ställning betyder att man har låg arbetsinkomst eller förekomst av heltidsarbetslöshet en stor del av året. Och de som står utanför arbetsmarknaden de har ingen arbetsinkomst.

Programledare Var får ni uppgifterna från då som ni analyserar för att fullborda en sådan här rapport?

Louisa Vogiazides Grunden till våra analyser består av personuppgifter från flera register som finns hos Statistiska Centralbyrån, SCB. Till exempel SCB:s longitudinella integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier. Eller universitets och högskoleregistret.

Programledare Kan man säga något mer om den här analysmetoden som ni använder er av? Vi undersöker personernas arbetsmarknadsställning ett år efter att de har avlagt examen. Ibland tar vi ett längre tidsperspektiv och tittar på individernas arbetsmarknadsställning tre eller fem år efter examen. Man kan också nämna att personer som antingen studerar eller har flyttat utomlands under uppföljningsåret exkluderas från våra analyser.

Programledare Vad syftar det här uppdraget till då? Vem är det relevant för?

Annika Pontén Vad säger du Annika? Ja, men jag skulle säga att det är relevant ganska många. Etableringsstatistiken är till exempel relevant både för studenterna och för lärosätena. För studenterna är det bra att veta hur den utbildningen som jag vill läsa, hur ser det ut på arbetsmarknaden när jag är färdig. Vad skulle man kunna tänka sig om arbetsmarknaden när jag är färdig? Sedan finns det alltid en tidsförskjutning. Vi tittar alltid bakåt i tiden men det ger ändå viss information om den examen som man får vid slutet av utbildningen leder till en god ställning p

arbetsmarknaden eller inte. Då behöver man också tillgång till uppgifterna och vi har ju dem men numera ligger de också på Studera.nu som är en viktig informationskälla för blivande studenter. Det är ju en webbplats som drivs av UHR.

Programledare Den måste vara välbesökt?

Annika Pontén Ja, den är välbesökt i allra högsta grad. Jag hoppas de besöker de här sidorna också som handlar om etableringen på arbetsmarknaden. Men för lärosätena kan ju etableringsstatistiken också vara ett viktigt underlag för att bedöma hur utbildningarna stämmer överens med arbetsmarknadens behov och då kunna ta hänsyn till det i sin planering av utbildningsutbudet. Jag skulle också säga att det är relevant för samhället i ett bredare perspektiv. Får studenterna jobb efter sina utbildningar? Vad blir resultatet i de stora investeringar som man gör i högre utbildning och som ju skattebetalarna gör i högre utbildning?

Programledare Satsar man rätt så att säga?

Annika Pontén Ja, och att det här är viktigt det visar ju att både Skolverket och SCB följer ju upp andra utbildningsnivåer och deras etableringar. Alltså gymnasie- och vuxenutbildningsstudenter också yrkeshögskolestudenter och tittar på deras etablering. Så det är en viktig fråga.

Programledare Louisa, du nämnde att högskoleexaminerade har en smidig övergång från utbildningen till arbetslivet. Men hur ser det ut för dem som tog examen läsåret 2019/20? Alltså den grupp som ni har de allra senaste uppgifterna från.

Louisa Vogiazides Av dem som tog en examen på grundnivå eller avancerad nivå under läsåret 2019/20 så var 84 % etablerade på arbetsmarknaden efter ett år. Män och kvinnor hade samma etableringsgrad. 84%. I det stora hela leder högre utbildning till en bra ställning på arbetsmarknaden.

Programledare Vilka utbildningsområden har högst etableringsgrad?

Louisa Vogiazides Allra högst etableringsgrad finns bland yrkesutbildning, inom pedagogik och lärarutbildning, hälso- och sjukvårdsområdet och inom teknik. Så det gäller till exempel grundskollärare, yrkeslärare, sjuksköterskor, specialistsjuksköterskor, biomedicinsk analytiker, barnmorskor, civilingenjörer. Så det handlar egentligen om utbildningar som leder till yrke där det råder arbetskraftsbrist. Samhällsbarande är många av dem.

Programledare Om vi vänder på det. Vilka utbildningsområden har lägst etableringsgrad?

Louisa Vogiazides Generella examina inom humaniora och konst har en klart lägre etableringsgrad. Bara drygt hälften av de examinerade läsåret 2019/20 var etablerade på arbetsmarknaden ett år efter examen. Men som sagt är etablering ett ganska strikt mått och de flesta av dem som inte var etablerade hade en osäker eller en svag ställning på arbetsmarknaden men det var ganska få som inte hade haft något jobb alls under året. Sen är det också studenter som tar konstnärliga examen, de har den allra lägsta etableringsgraden. Bara 39 % av examinerade läsåret 2019/20 var etablerade. Men en förklaring kan vara att många konstnärer, kulturarbetare, försörjer sig genom stipendier eller bidrag som i vissa fall är skattebefriade vilket gör att det räknas inte som arbetsinkomst i vår statistik. Som man kan säga att etableringsmålet kanske inte lämpar sig så bra för att studera just den här gruppen.

Programledare Är det någon skillnad i etablering mellan examinerade på grundnivå och examinerade på avancerad nivå?

Louisa Vogiazides Tvärtemot vad man kunde tro som leder en generell examen på avancerad nivå inte alltid till en säkrare etablering på arbetsmarknaden. Endast på två inriktningar, pedagogik och lärarutbildningen och hälso- och sjukvård, så leder en examen på avancerad nivå till en något högre chans för etablering än en examen på grundnivå med samma inriktning. För inriktningen naturvetenskap matematik och data så har examinerade på grundnivå till och med en högre etableringsgrad än examinerade på avancerad nivå.

Programledare Personer med en examen från högskolan har en hög etableringsgrad men har det alltid varit så?

Louisa Vogiazides Ur ett längre perspektiv så är etableringsgraden jämförelsevis hög för dem som tog examen läsåret 2019/20. Trots att de följdes upp 2021, under pandemins andra år. Deras etableringsgrad var till exempel högre än för examinerade som kom ut på arbetsmarknaden under finanskrisen 2008 till 2010. Så pandemin verkar ha haft en mindre effekt på de examinerades etablering än finanskrisen hade.

Programledare Den här rapporten om etablering på arbetsmarknaden efter sin examen det är ju inget unikt utan ett återkommande uppdrag för UKÄ och Anders Viberg du som har varit med länge inom både UKÄ och tidigare Högskoleverket. Hu kunde det se ut tidigare?

Anders Viberg Det här måttet etablering det utvecklades av Högskoleverket och SCB i början av 2000-talet. Den första rapporten kom 2003. Sedan dess har vi publicerat statistik om etablering varje år i princip. En kort rapport och så nu på senare tid även webbtabeln. Utöver examinerade på grund och avancerad nivå har vi även två andra studentgrupper. De examinerade på forskarnivå och så personer som kompletterat sin utländska examen i Sverige. Som är verksamma på den svenska arbetsmarknaden.

Programledare Vad var anledningen till att den här statistiken utvecklades då?

Anders Viberg Det var Statistiska centralbyrån som på 90-talet började fundera på om man kunde förbättra. För tidigare har de haft enkätundersökningar. Om man med hjälp av sambearbetning av administrativa register kunde framställa statistik. Om till exempel nyexaminerade dels på gymnasieskolan och högskolan. Och se vad som händer om de fortsätter studera eller börjar förvärvsarbete och inom vilka näringsgrenar de finns och hur mycket de tjänar till exempel. En anledning med enkätundersökningar det är ju lite antalsmässiga begränsningar alltså. Det är bara en liten del av studenter som kan följas upp. Därför att det är rätt dyra undersökningar att skicka enkäter och liknande. Och så har vi på senare tid ett annat stort bekymmer, det är ju att bortfallet blir stort. Alltså det inte så många som vill svara på enkäter nu för tiden. Så det blir väldigt dålig kvalitet på statistiken helt enkelt.

Programledare Ja, få svar tillbaka.

Anders Viberg Ja, och det säger inte så mycket. Och väldigt dyrt då. Men genom att vi har register då blev det ju möjligt att på väldigt detaljerad nivå följa etablering på arbetsmarknaden för olika grupper. Alla individer är med i undersökningen. Och då är en poäng naturligtvis att där man kan jämföra olika grupper och delar av grupper som var omöjligt tidigare. Man kan undersöka om det finns skillnader mellan studenternas bakgrund. Skillnad i etablering. Vad är det för skillnad mellan lärosätena om de har gått samma utbildning på olika lärosäten? Hur ser etableringen ut? Kan man börja fundera på om det beror på den lokala arbetsmarknaden eller på annat? För det finns stora möjligheter att öka sin kunskap om arbetsmarknadens funktionssätt.

Programledare Registerundersökningar. Kan du ge exempel på resultat som hade varit svårt att få fram utan registerundersökningar?

Anders Viberg Ja, ett exempel i en webbtabel som vi publicerar varje år nu som visar andel etablerade på arbetsmarknaden ett år efter examen. Fördelad per lärosäte på drygt 50 ryckesexamina och dessutom på kvinnor och män. Där kan varje högskola gå in och kolla hur etablering ser ut inom viss yrkesexamen. Det hade varit väldigt dyrt och svårt att ta fram liknande uppgifter med hjälp av enkäter.

Programledare Finns det något om etablering över tid som också kan vara värt att notera?

Anders Viberg En uppgift kan vara intressant om man jämför. Jag har uppgifter från mitten av 1990-talet. Tidigare har kvinnor haft en mycket lägre etablering än män. Största skillnaden var för examinerade läsåret 1994/95 då kvinnornas andel var 14 %-enheter lägre än männen. Men på senare tid så har kvinnorna kommit ikapp och det beror på hög efterfrågan i yrken som kvinnor dominerar.

Till exempel lärare och sjuksköterskor. Konjunkturläget också har naturligtvis spelat in. Vi har ju haft en långvarig högkonjunktur.

Programledare Men om vi tar och byter perspektiv och gå över till högskolan då. För även om vi har en ganska hög etableringsgrad, 84 % hörde vi, bland de högskoleexaminerade så finns det stora skillnader mellan utbildningsområdena. Det kan vara arbetskraftsbrist inom vissa utbildningsområden, till exempel inom samhällsbärande sektorer som pedagogik och lärarutbildning hälso- och sjukvårdsområdet, och samtidigt är det också överskott på utbildade personer från utbildningar med lägre etableringsgrad till exempel humaniora och konst. Hur styrs egentligen utbildningsutbudet på universitet och högskolor? Vad säger du Annika?

Annika Pontén Lärosätena styrs bland annat av de årliga regleringsbrev som regeringen utformar för lärosätena och där oss att lärosätenas utbildningsutbud ska svara både mot studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Men inom det så har lärosäten en stor frihet att planera sitt utbildningsutbud inom sina anslag. Sedan så styr regeringen också på lite andra sätt. Bland annat inom de områden som du nämner, därför att man vill ju försöka styra utbildning åt det hållet och då har man lite olika instrument för det. Bland annat gör man riktade utbyggnader inom vissa områden. Regeringen har också satt mål för antal examina som de olika lärosätena ska producera, om vi får kalla det så, och lärosätena arbetar ju för att genomföra regeringens ambitioner men det finns många faktorer att ta hänsyn till i det där. Det måste ju finnas studenter som är intresserade för att man ska kunna bygga ut utbildningarna och för att planerna ska kunna realiseras. Inom de områden som du är inne på så krävs ju också verksamhetsförlagd utbildning och då behöver de verksamheterna som man utbildar för kunna ta emot studenterna på en verksamhetsförlagd utbildning. Sedan tänker jag att det är ju också en viktig faktor att titta på vilken ställning har studenterna på arbetsmarknaden efter studierna. Det är en viktig faktor att utgå ifrån, tänker jag. Då är den här typen av underlag som UKÄ tar fram viktiga och att lärosätena känner till då hur arbetsmarknaden ser ut. Att vissa studenter får en svagare ställning på arbetsmarknaden innebär också att det bör finnas ett visst utrymme för lärosätena då att anpassa sitt utbildningsutbud. Så frågan om vilken arbetsmarknad studenterna möter behöver finnas med i den ekvationen och kanske hur stora utbildningarna behöver vara då. Man ska ju samtidigt inte göra det här för dramatiskt därför att både befintliga och nya utbildningar behöver kontinuerligt utvecklas. Behoven skiftar. Nu till exempel ser vi ett stort behov av kompetens inom AI som är ett hett område. Målgrupperna har olika behov och förutsättningar. Vi behöver i högre grad lära hela livet och det behöver vi kunna göra parallellt med yrkesverksamhet till exempel. Det där kontinuerliga utvecklingsarbetet behöver lärosätena ju göra oavsett och då är det här underlaget viktigt.

Programledare Lärarutbildningen är ett exempel där man ganska snabbt gick in och utökade platser och så men likväl ikväll kom ju inte studenterna för de vill inte själva satsa på det yrket.

Annika Pontén Nej, men så kan det vara men samtidigt ska man ju betänka att lärarutbildningen som du nämner är ju den största yrkesutbildningen vi har i högskolan, så det är väldigt många som vill bli lärare men kanske inte tillräckligt många. Det är många faktorer att ta hänsyn till.

Programledare Verkligen. Jag tänker också att det tar väldigt lång tid att ställa om en utbildning om det skulle vara aktuellt så att säga. Att anpassa en utbildning på ett nytt vis. Det gör man inte över en hösttermin liksom.

Annika Pontén Nej. Det här är ju av naturen tröga processer på lärosätena om man får kalla det för det och ska så vara, men samtidigt kan man ju behöva titta på behoven av lite kortare utbildningar, kortare kurser och så för att tillfredsställa kompetensbehoven.

Programledare Under 2023 så kom ytterligare en rapport från UKÄ som du Anders Viberg har skrivit och som handlar om etablering på arbetsmarknaden för personer som kompletterat sin utländska examen i Sverige. Anders berätta. Vad visar den här rapporten?

Anders Viberg Ja, den visar bland annat att det var 1370 studenter som kompletterade sin utländska examen under läsåret 2017/18 och 2018/19. Bland dem fanns studenter som läste kompletterande utbildning för lärare, farmaceuter och vissa vårddyrken. Av de 1370 studenterna var det 1010 som fullföljde sin utbildning. Sen när vi kollade upp det här med etableringen så visar det sig att de hade en lägre etableringsgrad jämfört med motsvarande grupp examinerade i Sverige ett år efter examen. Men skillnaden försvinner inom tre år.

Ett annat resultat är att efter två år efter avslutad utbildning så steg kvinnors etablering på arbetsmarknaden kraftigare än mäns och kvinnor hade vid den uppföljningen en högre etablering på arbetsmarknaden än män. Den var högst för tandläkare och lägst för läkare och psykolog. Och inte oväntat så var den högre för de som fullföljt en kompletterande utbildning jämfört med de som inte fullföljt.

Programledare Men det är ju väldigt positiva resultat på det där. Vad visar rapporten mer?

Anders Viberg Ja, regeringen har ju byggt ut antalet utbildningar kraftigt sedan vi gjorde den förra gången. Från 5 utbildningar till 14. Utbildningarna har givits i 20 lärosäten. Var av är knappt hälften har studerat vid Stockholms universitet och Göteborgs universitet. Kan också notera att en hög andel studenter var födda i Asien. Några andra resultat är att de som har fullföljt en utbildning har en hög matchning mot arbetsmarknaden. Ett år efter sista studerad termin. För en stor majoritet av utbildningarna har över 85 % etablerat sig på arbetsmarknaden och fått ett jobb. Jobb som är relevant för deras utbildning. Som till exempel kräver legitimation. Och det är också ett betydande tillskott till arbetsmarknaden i Sverige. Om vi jämför med om vi ser hur stor andel de har av den ordinarie utbildning som tandläkare och farmaceuter till exempel så utgör de här med kompletterande utbildning 14 respektive 11 % av den ordinarie utbildningen. Det är fjärde gången som UKÄ har gjort den. Resultaten visar ungefär samma som tidigare rapporter.

Programledare Att det är lyckat?

Anders Viberg Ja, det är lite lägre första året för utbildningen men den kommer ikapp. Kvinnorna är något färre och männen fler men det beror mycket på att utbildningarna har fler män än kvinnor jämfört med tidigare årgångar.

Programledare Ni nämnde tidigare här att UKÄ:s statistik om etablering publiceras varje år och då blir man ju kanske lite nyfiken när nästa siffror berättar om det här. Vad säger du Louisa, finns det några sådana siffror på gång?

Louisa Vogiazides Ja, i början av maj kommer vi publicera statistik om etableringen för examinerade på grund och avancerad nivå. Det är dem som tog sin examen läsåret 2021. Under hösten så kommer vi också publicera en rapport om etablering för examinerade på forskarnivå. Personer med en doktorsexamen. Sådana rapporter om den här gruppen görs var tredje år och den senaste var från 2017. Så nu kommer en ny rapport.

Programledare Det ser vi fram emot.

Musik

Men den här gången har Ämbetet kunnat berätta, att av de som tog examen vid svenska högskolor läsåret 2019/20 etablerade sig 84% på arbetsmarknaden efter ett år. Och högst etableringsgrad fanns bland utbildningar där det råder arbetskraftsbrist, så som pedagogik och lärarutbildningar, hälso- och sjukvård och inom teknik. Den lägsta etableringsgraden var inom utbildningsområden för konst och humaniora, där drygt 50% etablerade sig på arbetsmarknaden ett år efter examen.

Med oss i det här avsnittet så gästades Ämbetet av dom tre experterna från UKÄ:s analysavdelning, Louisa Vogiazides, Anders Viberg och Annika Pontén. Och vill du läsa rapporten "Etablering på arbetsmarknaden efter studier i högskolan" så finns den att ladda ned som Pdf-fil på UKÄ:s hemsida, uka.se.

AVA Du har hört Ämbetet - en podd om högre utbildning.

Ämbetet produceras av Universitetskanslersämbetet och i redaktionen ingår Urban Göranson och Karl Edqvist.

Om du vill kontakt Ämbetet så skriver du till e-postadressen press@uka.se och besök gärna vår webb uka.se. Tack för att du har lyssnat vi hörs igen!